

Федорів О. М.,

*аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

РЕАЛІЗАЦІЯ СТАНДАРТІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

IMPLEMENTATION OF STANDARDS FOR EFFECTIVENESS OF PRE-TRIAL INVESTIGATION UNDER MARTIAL LAW

Стаття присвячена дослідженню реалізації стандартів ефективності досудового розслідування в умовах воєнного стану, адже проблема ефективності кримінального провадження посилюється в умовах воєнного стану у країні через такі фактори, як: кількість зареєстрованих злочинів, вчинених військовослужбовцями РФ та особами, які знаходяться під їх контролем; бойові дії та неможливість або ускладненість проведення процесуальних дій у таких умовах; неможливість фактичного доступу до тимчасово окупованих територій; знищення документів та устаткування та ін.

У статті детально розкрито реалізацію в умовах воєнного стану таких стандартів, як: незалежність та неупередженість; належність, ретельність та повнота; оперативність та своєчасність.

Виявлено такі недоліки, що впливають на ефективність розслідування: у Наказі «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» не визначена підстава, за якої письмовою вказівкою з боку органів військової адміністрації, Служби безпеки України та інших уповноважених органів може бути зумовлена невидача лікарського свідоцтва про смерть, а також не конкретизовані аспекти виключності випадків для розтину трупу та проведення інших досліджень. У аспекті незалежності та неупередженості дізнавача, слідчого, прокурора у разі неможливості забезпечити участь перекладача доречно залучати інших прокурорів, слідчих, поліцейських, інших осіб, яких реально залучити до здійснення перекладу, а не здійснювати переклад особисто. Для забезпечення належності, ретельності та повноти необхідно: віднести до «делегованих» повноважень керівника органу прокуратури також огляд житла чи іншого володіння особи, слідчий експеримент в житлі чи іншому володінні особи; зробити посилання на ризики, передбачені ст. 177 КПК України, у ч. 7 ст. 176 КПК України. Оперативність та своєчасність можуть бути забезпечені шляхом уточнення режиму обрахування строків досудового розслідування після повідомлення про підозру: граничний строк не обмежується стосовно діянь, закріплених у Розділі XX КК України (за виключенням ст.ст. 436-1, 445 КК України).

Ключові слова: досудове розслідування, стандарти ефективності досудового розслідування, підслідність, незалежність та неупередженість; належність, ретельність та повнота; оперативність та своєчасність; слідчий; прокурор; воєнний стан.

The article is devoted to the research of the implementation of the standards for effectiveness of pre-trial investigation under martial law, because the problem of the effectiveness of criminal proceedings increases under martial law in the country due to such factors as: the number of registered crimes committed by russian military personnel and persons under their control; hostilities and the impossibility or difficulty of conducting procedural actions in such conditions; impossibility of actual access to temporarily occupied territories; destruction of documents and equipment, etc.

The article describes the implementation of such standards under martial law in detail as: independence and impartiality; adequacy, thoroughness and comprehensiveness; promptness and reasonably expeditious manner.

The following deficiencies affecting the effectiveness of the investigation were identified: the Order "On approval of the Procedure for interaction between the bodies and units of the National Police of Ukraine, health care institutions and the prosecutor's office of Ukraine when establishing the fact of the death of a person during martial law on the territory of Ukraine" does not specify the basis, according to which a written instruction from the military administration, the Security Service of Ukraine and other authorized bodies may determine the non-issuance of a medical death certificate, as well as unspecified aspects of exclusivity of cases for autopsy and conducting other research.

In the aspect of the independence and impartiality of the inquiry officer, investigator, prosecutor, if it is impossible to ensure the participation of the translator, it is appropriate to involve other prosecutors, investigators, police officers, other persons who can be realistically involved in the translation, and not to translate personally. In order to ensure adequacy,

thoroughness and comprehensiveness, it is also necessary to refer to the “delegated” powers of the head of the prosecutor’s office an inspection of a home or any other possession of a person, an investigative experiment in a home or any other possession of a person; make a reference to the risks provided for in Art. 177 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, in Part 7 of Art. 176 of the CPC of Ukraine. Promptness and timeliness can be ensured by clarifying the regime for calculating the terms of the pre-trial investigation after notification of suspicion: the deadline is not limited in relation to the acts established in Chapter XX of the Criminal Code of Ukraine (with the exception of Articles 436-1, 445 of the Criminal Code of Ukraine).

Key words: *pre-trial investigation, standards for effectiveness of pre-trial investigation, investigative jurisdiction (competence), independence and impartiality; adequacy, thoroughness and comprehensiveness; promptness and reasonably expeditious manner; investigator; prosecutor.*

Постановка проблеми. Воєнний стан в Україні актуалізував ряд існуючих проблем кримінального провадження в Україні та породив ряд нових, що викликало системні зміни та доповнення до Розділу IX-1 КПК України. При чому це торкається умовно двох напрямків: (1) розслідування воєнних злочинів; (2) розслідування інших кримінальних правопорушень. Складнощі виникають у контексті проведення процесуальних дій та їх фіксування, оперативного прийняття процесуальних рішень, заходів забезпечення кримінального провадження, строків кримінального провадження, повноважень прокурора та керівника органу прокуратури. Усі ці фактори по-різному впливають на ефективність досудового розслідування.

Аналіз останніх досліджень. Ряд питань тлумачення та застосування норм КПК України у період воєнного стану досліджувались І. Беспалько, О. Бондаренком, Н. Габлей, І. Гловюк, О. Дроздовим, О. Дуфенюк, В. Завтуром, О. Кравчуком, Є. Крапивіним, О. Лазуковою, Т. Лоскутовим, В. Михайленко, М. Пашковським, В. Рогальською, Г. Тетерятник, М. Тішиним, Т. Фоміною, О. Юріковим, М. Яковенком та ін., у тому числі і у виданні коментаря до КПК України [1]. Питання військової юстиції досліджувалися О. Капліною, С. Кравцовим, О. Лейбою, М. Луцівим, А. Небитовим, В. Матвійчуком, О. Микитчуком, О. Славною. Проте, дослідження впливу змін до КПК України у розрізі європейських стандартів досудового розслідування (крім оперативності, що розглядають Г. Тетерятник та Т. Лоскутов), не проводилися.

Тому **метою статті** є визначення кореляції європейських стандартів ефективності досудового розслідування (а саме незалежності та неупередженості, належності, ретельності та повноти, оперативності, які виділені як базові у силу обмеженості обсягу статті) із норма-

тивною основною та практикою розслідувань в Україні після 24 лютого 2022 року.

Виклад основного матеріалу. Найперше слід відзначити, що основою ефективності розслідування є ті напрацювання, які мали місце з 2014 року щодо розслідування в зоні АТО та ООС. Відповідно, що до повномасштабного вторгнення, що після нього є особливості [2, с. 489], включаючи особливості проведення процесуальних дій та джерел доказів у таких провадженнях [3-6].

Разом з тим, треба враховувати, що попри величезні складнощі з розслідуванням при тому, що на території України все ще ідуть бойові дії і є постійних ризик для життя слідчих, прокурорів, потерпілих, свідків, інших учасників та неучасників кримінального провадження, обов’язковою залишається практика ЄСПЛ по ст. ст. 2 та 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Суд зазначав, що процесуальне зобов’язання за статтею 2 залишається чинним і в складних, з точки зору безпеки, умовах, у тому числі й в контексті збройного конфлікту. Цілком зрозуміло, що за обставин, коли смерть, яка підлягає розслідуванню за статтею 2, сталася в умовах повсюдного насильства, збройного конфлікту чи заворушень, на шляху слідчих можуть виникнути перешкоди і, як також було зазначено спеціальним доповідачем ООН, певні обмежувальні умови можуть спонукати до використання менш ефективних слідчих заходів або спричинити затримки в розслідуванні. Втім, зобов’язання за статтею 2 із забезпечення захисту життя означає, що навіть у складних, з точки зору безпеки, умовах, мають бути вжиті всі необхідні заходи для проведення ефективного, незалежного розслідування стверджуваних порушень права на життя [7].

Зважаючи на те, що війна іде з 2014 року, неодноразово вказувалося на проблеми роз-

слідування, на той час – у зоні АТО. Основними проблемами збирання доказів у таких категоріях проваджень, як пише В.М. Бондаренко, є: 1) неможливість доступу слідчого, прокурора до значної території України, яка підконтрольна терористичним організаціям «ЛНР», «ДНР», з метою проведення слідчих дій; 2) неможливість проведення слідчих дій на лінії розмежування у зоні проведення АТО унаслідок мінування окремих територій та бойових зіткнень; 3) неможливість витребування необхідних речей та документів у установах, підприємствах та організаціях, що знаходяться на територіях підконтрольних терористичним організаціям «ЛНР», «ДНР»; 4) перебування осіб, у розпорядженні яких знаходяться докази на території України, яка не підконтрольна органам державної влади України; 5) не визнання особами, які захопили органи державної влади, інші установи та організації, юрисдикції органів державної влади України над ними [8, с. 16].

Проте, це не вичерпний перелік викликів, пов'язаних із розслідуванням злочинів в умовах збройного конфлікту, що актуалізувалися або з'явилися після широкомасштабного вторгнення: потреба одночасного залучення великої кількості слідчих, експертів, спеціалістів; можливості та строки проведення експертиз у таких умовах; потенційна загроза для життя через замінування та залишки юоєприпасів; дослідження трупів людей, які померли під час тимчасової окупації [9, с. 326-327; 10]; зникнення тіл загиблих через діяльність ворожих збройних сил; врахування фізичного та психологічного стану потерпілих та свідків, особливо у разі застосування насильства, у тому числі сексуального; небажання постраждалих повідомляти про вчинені стосовно них злочини (зокрема, у аспекті сексуального насильства); зберігання речових доказів, у тому числі знищених бойових машин, зброї, боєприпасів тощо та їх подальше використання у разі, якщо їх стан це дозволяє; взаємодія з громадянським суспільством, яке здійснює документування; врахування міжнародних протоколів при розслідуванні (Міннесотський протокол, Борнмутський протокол, Стамбульський протокол, протокол Берклі, протоколи по сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом та ін.)

та взаємодія з міжнародними організаціями та зарубіжними країнами (у різних напрямках, у тому числі щодо експертної підтримки); активне використання електронних доказів та методики OSINT; ступінь біометричної реєстрації; кількість зниклих осіб; стаття КК України, за якою мають вноситись до ЄРДР відомості про зникнення українського військовослужбовця під час збройного конфлікту та потрапляння у полон [11]; інституційне забезпечення розслідування (створення спеціалізованих підрозділів); залежність можливості здійснення провадження від характеру бойових дій; методики розслідування воєнних злочинів; складнощі з забезпечення участі захисників, законних представників, перекладачів; тощо.

На деякі з цих викликів є реакція на рівні підзаконних актів, зокрема, у Наказі «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України», затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора 09 березня 2022 року № 177/450/46 [12]. Відповідно, уточнено, що огляд трупа на місці його виявлення проводиться слідчим із залученням судово-медичного експерта або лікаря. У разі неможливості огляду трупа на місці його виявлення (обстріли, проведення бойових дій тощо) огляд трупа здійснюється слідчим в бюро судово-медичної експертизи або іншому спеціально визначеному та облаштованому безпечному місці, із залученням судово-медичного експерта або лікаря з можливим подальшим направленням трупа для проведення судово-медичної експертизи (розтину) трупа. Працівники бюро судово-медичної експертизи на підставі постанови, направлення, відношення або іншого документа, складеного уповноваженою особою військова адміністрації, Національної поліції України, Служби безпеки України, прокуратури або інших уповноважених органів, проводять судово-медичне дослідження (зовнішній огляд) або судово-медична експертиза (розтин) трупа. За умов явних ознак вогнепальної, вибухової, опікової, хімічної, радіаційної або іншої травми, як результату

бойових дій, незалежно від того, чи є постраждальий військовим або цивільним, лікарське свідоцтво про смерть видається лікарем судово-медичним експертом на підставі зовнішнього огляду. Умовою для використання подібного алгоритму є обов'язкове фотографування трупа із достатнім цифровим документуванням, обов'язковий відбір матеріалу для судово-імунологічного та можливого молекулярно-генетичного дослідження (за необхідності), а також за можливості збереження елементів, що стали причиною травмування. При проведенні експертизи неідентифікованих трупів осіб, що загинули внаслідок бойових дій (цивільних та військових), підхід має бути таким самим за зовнішнім оглядом. Додатково в обов'язковому порядку експертом мають бути здійснені заходи для подальшої ідентифікації (фіксація та обов'язкове фотографування особливих прикмет, зубної формули тощо, вилучення та зберігання об'єктів для молекулярно-генетичної експертизи) [12].

Отже, у цьому Наказі розмежовано: підстави видачі лікарського свідоцтва про смерть працівниками закладів охорони здоров'я у випадку визначення ознак насильницької смерті (у закладі охорони здоров'я) та за їх відсутності; дії працівників бюро судово-медичної експертизи щодо огляду трупа на місці виявлення, зовнішнього огляду та розтину трупа та видачі лікарського свідоцтва про смерть; визнано необхідність проведення розтину у виключних випадках. Надзвичайно важливими у контексті майбутньої ідентифікації є положення стосовно відбору матеріалу для судово-імунологічного та можливого молекулярно-генетичного дослідження, вилучення та зберігання об'єктів для молекулярно-генетичної експертизи. Разом з тим, є недоліки у тому, що не визначена підстава, за якої письмовою вказівкою з боку органів військової адміністрації, Служби безпеки України та інших уповноважених органів може бути зумовлена невидача лікарського свідоцтва про смерть, а також не конкретизовані аспекти виключності випадків для розтину трупа та проведення інших досліджень.

Зважаючи на те, що практика ЄСПЛ виходить з того, що має бути забезпечена ефективність розслідування навіть в умовах збройного конфлікту, важливо, визначити, як оновлені

норми КПК України впливають та можуть вплинути на таке розслідування.

У аспекті **незалежності та неупередженості** правила щодо підслідності не змінилися. Проте, ці питання виникли у дещо іншому контексті. Згідно ч. 12 ст. 615 КПК України, за наявності обставин, що унеможливають участь перекладача у кримінальному провадженні, дізнавач, слідчий, прокурор має право особисто здійснювати переклад пояснень, показань або документів, якщо він володіє однією з мов, якими володіє підозрюваний, потерпілий. З одного боку, детермінація норми є зрозумілою через складнощі залучення перекладача на територіях, де ідуть бойові дії, щойно деокупованих територіях тощо. Проте, запропонований механізм не враховує того, що за ст. 77 КПК України, прокурор, слідчий, дізнавач не може брати участь у кримінальному провадженні, якщо він у цьому кримінальному провадженні брав участь як перекладач. Проте, за цією спеціальною нормою КПК України якраз не забезпечується їх неупередженість, а отже, можуть надалі заявлятися відводи саме за цією підставою. На цю проблему увага у доктрині зверталася [1, с. 53], проте, норма КПК України поки що не змінена. У таких випадках доречніше було б залучати інших прокурорів, слідчий, поліцейських, інших осіб, яких реально залучити до здійснення перекладу, щоб уникнути подальших питань стосовно відводів та упередженості. При цьому ж відмітимо, що формально цей механізм незастосовний до перекладу документів, показань свідка, що, як видається, є технічною помилкою у законодавстві.

Належність (адекватна компетентність, adequacy), ретельність та повнота забезпечується як загальними нормами КПК України, так і нормами спеціальними.

У аспекті фактичного здійснення досудового розслідування з урахуванням характеру території слід указати на визначення суб'єкта здійснення досудового розслідування. Особливо значущим це питання є по Розділу XX КК України. Відомими є факти стосовно початку кримінального провадження стосовно воєнних злочинів (хоча такого терміну у КК України та КПК України немає) Національною поліцією [13], фіксування цих злочинів [14]. Відмітимо, що за статичними даними на сайті ОГП по

Розділу XX слідчими Національної поліції розслідується 6363 діяння (Розділ 2. Кримінальні правопорушення у провадженнях, досудове розслідування у яких здійснюється органами Національної поліції, таблиця 2.17. [15]). Підслідними Національній поліції з цього розділу КК України є лише виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала. У таблиці ж 4.1. Розділ 4. Кримінальні правопорушення у провадженнях, досудове розслідування у яких здійснюється органами безпеки, по Розділу XX КК України облікованих правопорушень 24905; 29 днів по Розділу XX розслідуються ДБР [15]. Військові кримінальні правопорушення, які розслідуються ДБР, обліковано у кількості 6873 [15].

Питання стосовно визначення підслідності вирішується прокурором з урахуванням реалій воєнного стану та фактичної можливості здійснення досудового розслідування, а рішення про доручення здійснення досудового розслідування іншому органу досудового розслідування уповноважені приймати Генеральний прокурор (особа, яка виконує його обов'язки), керівник обласної прокуратури, їх перші заступники та заступники. В умовах воєнного стану таке доручення здійснюється за наявності об'єктивних обставин, що унеможливають функціонування відповідного органу досудового розслідування чи здійсненням ним досудового розслідування в умовах воєнного стану. Разом з тим, звернемо увагу на те, що цих повноважень не мають керівники окружних прокуратури, їх перші заступники та заступники.

На забезпечення цих стандартів спрямовані і норми Розділу IX-1 КПК України щодо: можливості початку досудового розслідування без внесення відомостей до ЄРДР; фіксування за допомогою доступних технічних засобів; обмеження участі понятих; прийняття керівником органу прокуратури рішення про примусовий привід, тимчасовий доступ до речей і документів, арешт майна, стосовно підстав тримання особи під вартою (ст. 206 КПК України), про продовження строку досудового розслідуван-

ня, обшук, отримання зразків для експертизи, проведення негласних слідчих (розшукових) дій та розгляду клопотання у порядку ст. 250 КПК України, про продовження строку тримання під вартою; можливість виконання процесуальних дій за ст.ст. 220, 221, 308 КПК України невідкладно за наявності можливості, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану; допити з використанням відеофіксації з можливістю подальшого використання у суді показань; можливість дистанційної участі захисника; продовжений строк вручення письмового повідомлення про підозру затриманій особі; можливість розслідування кримінального провадження щодо неповнолітньої особи не ювенальним дізнавачем, слідчим; зберігання копій матеріалів кримінальних проваджень в електронній формі (при тому, що додано загальну норму до ст. 110 КПК України стосовно виготовлення постанов в електронній формі); особливий механізм відновлення матеріалів. Разом з тим, у переліку повноважень керівника органу прокуратури також указано прийняття рішення про проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування та про зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису, що є зайвим, зважаючи на те, що ці повноваження мають дізнавач, прокурор, слідчий за загальними нормами КПК України. Проте, не зазначено про повноваження керівника органу прокуратури приймати постанову про огляд житла чи іншого володіння особи, слідчого експерименту у житлі чи іншому володінні особи, хоча потреба у таких слідчих (розшукових) діях є і в умовах, коли слідчий суддя не може виконувати свої повноваження.

На ефективність досудового розслідування були спрямовані і виключені нині положення щодо обрання керівником органу прокуратури запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-115, 121, 127, 146, 146-1, 147, 152-156-1, 185, 186, 187, 189-191, 201, 255-255-2, 258-258-5, 260-263-1, 294, 348, 349, 365, 377-379, 402-444 Кримінального кодексу України, а у виняткових випадках також у вчиненні інших тяжких чи

особливо тяжких злочинів, адже КПК України, крім того, що пов'язував це з умовою неможливості здійснення повноважень слідчим суддею, додатково наголошував, що таке рішення можливе, якщо затримка в обранні запобіжного заходу може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі особи, яка підозрюється у вчиненні такого злочину. Певним «компенсаційним» механізмом є те, що залишено додаткову підставу затримання – «виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину», хоча вже і немає 216 строку затримання без судового рішення. Відмітимо, що ці положення, без сумніву, позитивно вплинули на ефективність досудового розслідування у аспекті його дієвості, проте, через суперечність Конституції України та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (хоча України і здійснила відступ від зобов'язань за ст. 5 Конвенції) були виключені. Разом з тим, певною «заміною» виключеного повноваження є норма, що під час дії воєнного стану до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-114-2, 258-258-5, 260, 261, 437-442 Кримінального кодексу України, за наявності ризиків, зазначених у статті КПК України, застосовується запобіжний захід – тримання під вартою. Зважаючи на цю норму ч. 6 ст. 176 КПК України, цей захід є безальтернативним. Згідно ч. 7 цієї ж статті, під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої ст. 176 КПК України. Навіть поверхове порівняння цих положень (які по суті мають однакову мету) вказує, що положення ч. 7 ст. 176 КПК України сформульовано з вадами, адже там навіть не зазначено про ризики, а це є підставою застосування запобіжного заходу за загальними нормами КПК України.

Оперативність та своєчасність як стандарти в ході збройного конфлікту, судячи зі змін у законодавстві, відійшли на «другий» план, адже: передбачено відстрочення складан-

ня протоколів процесуальних дій; можливість виконання процесуальних дій за ст.ст. 220, 221, 308 КПК України невідкладно за наявності можливості, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану; в строк досудового розслідування не зараховується строк у кримінальних провадженнях, в яких жодній особі не було повідомлено про підозру на дату введення воєнного стану, від зазначеної дати до дати припинення чи скасування воєнного стану; строк досудового розслідування зупиняється, якщо відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; підставою зупинення досудового розслідування за п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України є «наявні об'єктивні обставини, що унеможливають подальше проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану». Стосовно останніх двох аспектів, то наявна колізія у нормах законодавства, бо підстава зупинення строку досудового розслідування ширше підстави зупинення досудового розслідування, хоча вони мали б бути уніфікованими. Також чинна норма п. 4 знову-таки не вирішила питання процесуального рішення за неможливості: закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності [16].

Відмітимо, що питання оперативності у період воєнного стану є специфічним, зважаючи на об'єктивні складнощі для здійснення досудового розслідування. Відповідно, у доктрині є пропозиції регламентувати розумний строк для проведення досудового розслідування, що дозволить визначати ефективність досудового розслідування в умовах бойових дій шляхом урахування конкретних обставин здійснення кримінального провадження [17, с. 16]; зупинення кримінальних проваджень в умовах надзвичайних правових режимів або зміни щодо застосування іншого порядку обрахування строків досудового розслідування [18, с. 90–91].

Відповідно, деякі пропозиції вже реалізовані, адже до повідомлення про підозру немає граничних строків, проте, загальна вимога ст. 28 КПК України залишається, і строк має бути розумним. Проте, залишається питання після повідомлення про підозру, адже і після цього є складнощі через воєнний стан. Натепер керівник органу прокуратури здійснює таке продовження, якщо у слідчого судді відсутня можливість виконання повноважень. У зв'язку з цим складно погодитись з Т.О. Лоскутовим у тому, що під час продовження строків розслідування до завершення дії режиму воєнного стану не береться до уваги спосіб реалізації суб'єктом розслідування своїх процесуальних повноважень; тобто виконання формальної процедури продовження строків розслідування внаслідок введення воєнного стану не пов'язано з розглядом питання про ефективність процесуальної діяльності слідчого, прокурора [17, с. 15]. Відмітимо, що ст. 295-1 КПК України для продовження строку після повідомлення про підозру передбачає вказання процесуальних дій, проведення або завершення яких потребує додаткового часу; значення результатів цих процесуальних дій для судового розгляду; обставини, що перешкоджали здійснити ці процесуальні дії раніше, що свідчить про те, що оцінюється спосіб реалізації стороною обвинувачення свої повноважень.

Разом з тим, ідея про загальний розумний строк (без граничних строків) у період воєнного стану навряд є реалізуємою. Це пов'язано з тим, що досудове розслідування здійснюється не тільки стосовно воєнних злочинів, де є найбільші складнощі з розслідуванням, а й стосовно інших кримінальних правопорушень, безпосередньо не пов'язаних з війною, і стосовно цих проваджень не встановлення граничного строку виглядає недоречним. Отже, механізмом забезпечення балансу інтересів міг би бути перелік злочинів, по яких після повідомлення про підозру граничний строк не обмежується, і до цього переліку слід було б віднести діяння, закріплені у Розділі XX КК України, окрім виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та незаконне використання символіки Черво-

ного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала.

Висновки. Аналіз кореляції оновлених норм Розділу IX-1 КПК України, підзаконних актів та європейських стандартів ефективності досудового розслідування (зокрема, незалежності та неупередженості, належності, ретельності та повноти, оперативності) указує на такі недоліки: у Наказі «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України» не визначена підстава, за якої письмовою вказівкою з боку органів військової адміністрації, Служби безпеки України та інших уповноважених органів може бути зумовлена невидача лікарського свідоцтва про смерть, а також не конкретизовані аспекти виключності випадків для розтину трупу та проведення інших досліджень. У аспекті незалежності та неупередженості дізнавача, слідчого, прокурора у разі неможливості забезпечити участь перекладача доречно залучати інших прокурорів, слідчих, поліцейських, інших осіб, яких реально залучити до здійснення перекладу, а не здійснювати переклад особисто. Для забезпечення належності, ретельності та повноти необхідно: віднести до «делегованих» повноважень керівника органу прокуратури також огляд житла чи іншого володіння особи, слідчий експеримент в житлі чи іншому володінні особи; зробити посилення на ризики, передбачені ст. 177 КПК України, у ч. 7 ст. 176 КПК України. Оперативність та своєчасність можуть бути забезпечені шляхом уточнення режиму обрахування строків досудового розслідування після повідомлення про підозру: граничний строк не обмежується стосовно діянь, закріплених у Розділі XX КК України, (за виключенням виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганди комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та незаконного використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала). Крім того, ч. 4 ст. 280 КПК України має бути викладена у редакції: «відсутність можливості подальшого проведення досудового розслідування, закінчення досудового

розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності», а п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України має бути виключений.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 3. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 25 серпня 2022. 78 с. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.academia.edu/86287571/>
2. Тетерятник Г. К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та прагматичні основи : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с.
3. Лисенков М. Збирання доказів в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4(16). С. 120–127 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/4-2017/lysenkov.pdf>
4. Бабцев Ю.О. Проблеми процесуального доказування злочинів, вчинених на тимчасово окупованих територіях. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях*: матеріали круглого столу (26 липня 2016 року). К. : Національна академія прокуратури України, 2016. С. 14-15
5. Кудінов С.С. Проблеми правового регулювання порядку збирання доказів під час досудового розслідування, що здійснюється в районі проведення АТО. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали II Круглого столу (3 листопада 2017 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. С. 57–59.
6. Цюприк І.В. Особливості збирання доказів у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, учинених в районі проведення антитерористичної операції. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали II Круглого столу (3 листопада 2017 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. С. 114–116.
7. Справа «Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства» (заява № 55721/07). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2255721/07%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-117703%22%5D%7D>
8. Бондаренко В.М. Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали II Круглого столу (3 листопада 2017 року)*. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. С. 14–19.
9. Яковенко М.О. Організація діяльності органів досудового розслідування в умовах реалізації стратегії відновлення цілісності України та деокупації Донбасу. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 2(82). С. 320–329.
10. Яковенко М.О. Деякі аспекти організації досудового розслідування в умовах деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України внаслідок військової агресії російської федерації. *Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України*. Дніпро, 2022. С. 52–56.
11. Крапивін Є. Проблеми кваліфікації полону та загибелі українських військовослужбовців (процесуальний аспект). URL: <https://justtalk.com.ua/post/problemi-kvalifikatsii-polonu-ta-zagibeli-ukrainskih-vijskovosluzhbovtsiv-protseualnij-aspekt>
12. Наказ «Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України», затверджено Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України, Офісу Генерального прокурора 09 березня 2022 року № 177/450/46, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#n7>
13. Поліція відкрила понад 8 тисяч справ про воєнні злочини білоруськими та російськими військовими. URL: <https://suspilne.media/232446-policia-vidkrila-ponad-8-tisac-sprav-pro-voenni-zlocini-biloruskimi-ta-rosijskimi-vijskovimi/>
14. На звільнених територіях Харківщини зафіксовано понад пів тисячі воєнних злочинів РФ – МВС. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/28/7369385/>
15. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-серпень 2022 року. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=221270

16. Гловюк І., Завтур В. Зміни у кримінальному провадженні від 14 квітня 2022 року. URL: <https://pravo.ua/zminy-u-kryminalnomu-provadhenni-vid-14-kvitnia-2022-roku/>

17. Лоскутов Т.О. Правове регулювання строків досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 2 (79). С. 11–18.

18. Teteriatnyk H. K. Terms of pre-trial investigation in criminal proceedings in conditions of extraordinary legal regimes. *European Reforms Bulletin*. 2021. № 1. P. 87–91.